

Vonnis Milieudéfensie vs. Shell

Mensenrechten geen rol bij aantonen aansprakelijkheid

Volgens de Haagse rechter treft Royal Dutch Shell geen blaam voor milieuschade in de Niger-Delta. Wel heeft dochterbedrijf Shell Nigeria haar zorgplicht verzaakt. Hoe nu verder?

Tekst: Tatiana Scheltema

Het vonnis in de zaak die Milieudéfensie samen met vier Nigeriaanse boeren aanspande tegen Shell en haar dochtermaatschappij Shell Nigeria over milieuvuiling in de Niger-Delta trok vorige maand wereldwijd aandacht: niet eerder werd een moederbedrijf door de rechter in eigen land aangesproken op gedragingen van een dochterbedrijf overzee. Ook nu gebeurde dat niet: de belangrijkste verweren van Shell op dat punt werden gehonoreerd.

Afhankelijkheidsrelatie aantonen

Wel had Shell Nigeria een achtergelaten *wellhead* [bovengrondse afsluiter van een olie- of gascomponent, *red.*] in het dorpje Ikot Ada Udo beter moeten beveiligen tegen sabotage, en moet de boer die door deze nalatigheid schade leed worden gecompenseerd. 'Deze man heeft toch hier zijn recht kunnen halen,' zegt Channa Samkalden van Böhler Advocaten, die optrad voor Milieudéfensie. 'Dat het bedrijf een zorgplicht heeft, ook al werden de lekkages volgens Shell veroorzaakt door sabotage, was voor ons een belangrijk punt. Die zorgplicht was er, zegt de rechter. En ook al is de moedermaatschappij niet aansprakelijk, de rechter houdt die mogelijkheid wel open.'

Grote winst voor Shell is dat het moederbedrijf niet aansprakelijk is voor de lekkages. Cruciaal voor de bewijspositie van Milieudéfensie op dit punt was de naar Nederlands recht toegepaste exhibitieplicht: door inzage in bedrijfsdocumenten van Shell hoopte Milieudéfensie

Foto: Jerry Lampen / ANP

de vermeende afhankelijkheidsrelatie tussen moeder- en dochterbedrijf te kunnen aantonen. Maar inzage werd al in 2010 geweigerd. Samkalden: 'Dat heeft Engelse collega's verrast: aan de ene kant herkennen ze de toepassing van hun rechtssysteem, aan de andere kant zien ze dat de wapens ons niet in handen worden gegeven. Hoe ga je aantonen dat er misstanden zijn, als je geen inzage krijgt in de stukken die dat kunnen bewijzen?'

Moedermaatschappij

Zo gek is dat niet, zegt Alex Geert Castermans, hoogleraar privaatrecht in Leiden. 'In Engeland en de VS moet bij wijze van spreken meteen je ziel en zaligheid op tafel. Je berokkent daarmee mogelijk enorme schade, zonder dat daar materieelrechtelijk gezien aanleiding toe was. In Nederland is een drempel ingebouwd, door de bewijslast te koppelen aan wat je materieelrechtelijk wilt bereiken. Voor beide aanvliegroutes valt wat te zeggen. Het is echt een verschil in cultuur.'

De hoogleraar en voormalig cassatieadvocaat noemt het vonnis niettemin een *wakeup-call* voor moedermaatschappijen zoals Shell. 'De rechter heeft, met verwijzing naar het Nigeriaanse en Engelse recht, heel nauwkeurig afgetikt of er voldoende

overeenstemming was met een precedent. In dit geval was het antwoord nee. Maar het zal niet onopgemerkt blijven dat de moedermaatschappij hier de maat is genomen.'

Opvallend, vindt Castermans, dat de rechters weinig waarde toekenden aan het feit dat Shell zich in al haar communicaties presenteert als één bedrijf, dat stevast opkomt voor milieu en mensenrechten. 'Zo bezien zou de moeder wél verantwoordelijk zijn, omdat ze zich de *Duty of Care* heeft eigengemaakt. Dan is er ook naar Engels recht ruimte voor aansprakelijkheid.'

Van mensenrechtenschendingen door Shell is volgens de rechter niets gebleken. Gelukkig maar, vindt Shells advocaat Jan de Bie Leuveling Tjeenk van De Brauw Blackstone Westbroek. 'Mij is niet duidelijk geworden waarom Milieudéfensie deze zaak in de sleutel van mensenrechten probeert te plaatsen. Het voegt niets toe. Als blijkt dat er schade is geleden waarvoor Shell Nigeria aansprakelijk is, moet die worden vergoed. Mensenrechten heb je daar niet voor nodig.'

De Bie Leuveling Tjeenk vraagt zich ook af of een zaak die door de Nederlandse rechter volgens Nigeriaans recht wordt beslist, wel de meest efficiënte manier van geschiloplossing is. 'Zelfs als we aannemen dat ons rechtssysteem beter functioneert dan het Nigeriaanse, gaan wij dan alle geschillen over olielekkages in Nigeria in Den Haag beslechten omdat Shell Nigeria een Nederlandse moeder heeft? Zet het eens af tegen de discussie die nu woedt over de werkdruk bij de rechterlijke macht. Je moet je afvragen hoe realistisch het is dat Nederland hierin een rol van betekenis gaat spelen.'